

Nie som tu, som v Arkádii

Miroslava Urbanová

Rada navštevujem vyšperkované výstavy – také, ktoré ozvláštnia galerijný štandard čierno-bielych A4-koových tlačových správ a ku ktorým si kurátor prizve architekta (Jakub Kopec), grafického dizajnéra (Aurélia Garová a Tereza Maco) a vyhrá sa s inštaláciou a kontextualizáciou diel. Nie som tu, som v Arkádii v kurátorskej koncepcii Márie Janušovej predstavila v Nitrianskej galérii takýto typ výstavného projektu. Priestorovú orientáciu pravidelného návštevníka na začiatok príjemne podráždi skomplikovanie priestorovej skladby inak monotónnych Reprezentačných sál cheap and chic polyesterovými zástenami (akusticky, bohužiaľ, nie ideálnymi). Ďalej sa s mapkou v ruke vyberie rozmotávať nitky kurátorského výberu kontextualizujúceho vystavené diela v pôvodne mytologickom balení arkádického, na ktoré sa nabaľujú konotácie utopického, pastorálneho, idylického, nedosiahnuteľného.

S výnimkou malieb Bohdana Hostiňáka však nejde o žiadne citovanie/(re)konštruovanie arkádického prostredia ako takého, skôr ide o viac či menej vzdialené alúzie na fluidum tohto imaginárneho sveta v sprítomnení vnútorného sveta autorov/autoriek. Príroda a krajina tu však stále zohráva dôležitú úlohu, no je tu artikulovaných jej viac dimenzií – nielen ako motívu, no aj ako premietacej plochy vnútorných stavov, vízií (modernisti) či sociálneho a politického priestoru (neoavantgardisti). Podobne tomu bolo už v prípade väčšej výstavnej prvotiny Márie Janušovej *Novodobý romantizmus* v Galérii mesta Bratislavy v roku 2015. *Nie som tu, som v Arkádii* je akoby širším rozvinutím jej hľadania rozličného (nielen nostalgického) vymedzovania sa voči dobovej skutočnosti prostredníctvom istého typu umeleckej senzibility a (seba)výjadrenia. Namiesto študentov prevažne z Ateliéru mal+by, ktorý vedie Klaudia Kosziba na VŠVU v Bratislave však vo svojej domácej Nitrianskej galérii siahla po etablovaných menách. Medzi inými predstavuje práce vedúcej spomínaného ateliéru Klaudie Kosziby, ktorej maľby podenkových organizmov v sebe nesú hľadané kvality istej melanchólie, výrazovú silu a lyrickú krehkosť zároveň.

Päť tematických okruhov rozvíja kurátorka naprieč celou výstavou a vytvára tým návštevnícke chodníčky ako *Putovanie krajinou, Harmóniu kozmu, Osobnú mytológiu a vizionárstvo, Od utópie po transcenciu a Zo skutočnosti naspäť do sna*. Tieto okruhy, ktoré čakajú na širšiu kontextualizáciu v podobe ohláseného, no zatiaľ bohužiaľ nevydaného katalógu, prepájajú diela autorov/autoriek moderny, neoavantgardy a súčasného umenia. Dokopy však vytvárajú zároveň kurátorkinu vlastnú Arkádiu, ideálnu výstavnú krajinu. Tá je sprítomnená v labyrintovom pôdoryse a stvárnení výstavy ako takej – vyskladanej z výlučne z „autentických umeleckých programov“, do ktorej by si asi každý vedel zaradiť mierne pozmenený vlastný výber. Absencia niektorých však vyslovene prekvapuje – predovšetkým Adamčiakovho projektu *Panfília*. Pri kurátorských skupinových projektoch je však lepšie akceptovať výber ako taký a snažiť sa vnímať ako výstava funguje ako celok.

Samotná adjustácia diel priniesla zaujímavé momenty. Ide o pomerne voľnú inštaláciu. Tá funguje aj bez nivelizácie zavesených obrazov podľa zlatého rezu či zavesenia priamo na stenu a s popiskami, okrem iného, akoby pohodenými na zemi. Vo výstave ako takej sa tak vytvára ďalší pomyselný *landscape*. Prezentácia fotografických záznamov z akcií neoavantgardných autorov na podestách je zas pre mňa, predovšetkým v prípade akcií Lubomíra Ďurčeka, peknu, aj keď asi neúmyselnou, doslovne materializovanou paralelou k Beuysovmu konceptu sociálnej sochy. Práve inštalácia prispieva ku koherentnému vyzneniu výstavy a snaží sa podporiť lyrickosť vyznenia jednotlivých diel či silu autorských programov.

V prípade vystavených diel by som sa však viac než kurátorskému deklarovaniu „istej kontinuálnej nadväznosti“ sústredila aj na traktovanie odlišných historických momentov a významov týchto programových umeleckých únikov *niekam inam*. Či už ide o traumatizovanosť skúsenosťou prvej svetovej vojny u vizionárskeho Antona Jasuscha, vytváranie paralelných realít v rámci socialistického režimu u zástupcov neoavantgárd alebo skepsu súčasných umelcov z globálneho digitalizovaného a automatizovaného kapitalistického kolotoču. Dôležitá je motivácia k špecifickému zobrazeniu krajiny a prírody napríklad v panteistických výjavoch Edmunda Gwerka, fakt, že dotyky s prírodou u Michala Kerna sú ekologicky uvedomelé či kontextualizovanie posunu k akémusi novému šamanizmu u dvojice Anetta Mona Chiša a Lucia Tkáčová. Aby „lyrická narácia“ a „subtilný výraz“ nezatienili iné dôležité východiská vystavených diel, predovšetkým tie spoločensko-politické.

Priestory, ktoré nám kurátorka prostredníctvom výberu diel imaginárne alebo doslovne otvára, však nie sú výsostne idylické. Už v Hostiňákových maľbách vidieť a cítiť napätie soptiaceho vulkánku na pozadí pokojného krajinného výjavu. Blízkosť smrti, ktorá bola aj v Arkádii, zas cítiť z diela Stana Filka. Prítomnosť istých hraníc, túžobnú nedosiahnuteľnosť a dávku nevyhovujúcej tematizuje okrem videí Kataríny Poliačikovej a Andrása Cséfalvaya aj ďalší architektonický zásah v zadnom trakte reprezentačných sál. Sú ním presklené dvere do nevyužívaných nezreštaurovaných priestorov Nitrianskej galérie. Tie návštevníkovi síce otvárajú pohľad do ďalších priestorov, ale neumožňujú mu fyzický prístup dovnútra. Tento dystopický „obraz“ obsahuje napätie, ktoré podporujú aj okolité vzdúvané sa plochy a krivky polyesterových objektov od Márie Bartuszovej. Skutočnou kvalitou tejto výstavy Márie Janušovej je predovšetkým *to niečo*, čo zaznieva v Poliačikovej videu *Voice Without Language*: „V tej nemožnosti jazyka bolo niečo oslobodzujúce.“

NIE SOM TU, SOM V ARKÁDII

kurátorka: Mária Janušová

Nitrianska galéria

17. 5. – 26. 8. 2018

Vystavujúci autori: Peter Bartoš, Mária Bartuszová, Tivadar K. Csontváry, Lubomír Ďurček, Stano Filko, Edmund Gwerk, Bohdan Hostiňák, Anetta Mona Chiša a Lucia Tkáčová, Anton Jasusch, Michal Kern, Július Koller, Klaudia Kosziba, Dezider Milly, Katarína Poliačiková, Ervín Semian, Arnold Peter Weisz-Kubínčan

6

7

1. pohľad do inštalácie výstavy, zľava: Stano Filko: *Transcendencia I. a II.*, 1976, akryl na plátne, zo zbierky Prvej slovenskej investičnej skupiny a. s.; Mária Bartuszová: *Vertikálny a horizontálny reliéf*, 1985, polyester, zo zbierky Prvej slovenskej investičnej skupiny a. s.; Peter Bartoš: *A kam, do vnútorného sveta*, 1964 – 2000, readymade objekt, stuhu, zo zbierky Nitrianskej galérie
2. pohľad do inštalácie výstavy, zľava: Edmund Gwerk: *Polia*, 1938, olej na preglejke, zo zbierky Galérie Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne; Edmund Gwerk: *Oráčiny*, 1936, olej na preglejke, zo zbierky Nitrianskej galérie; Bohdan Hostiňák: *Et in Arcadia ego*, 2000, olej na plátne, Weiss Collection
3. pohľad do inštalácie výstavy, Katarína Poliačiková: *Dawn*, 2012 – 2015, archívna pigmentová tlač na papieri, majetok autorky & Jiri Svestka Gallery
4. pohľad do inštalácie výstavy, na protiľahlých stenách, zľava: Michal Kern: *Z cyklu Lopúchy alebo čiary života*, 1979, 2 x čb fotografia, zo zbierky Liptovskej galérie Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši; Michal Kern: *Dotyk*, 1982, čb fotografia, zo zbierky Prvej slovenskej investičnej skupiny a. s.; na podstavci: Július Koller: *Objektívna kultúrna operácia (U.F.O.)* v spolupráci s Lubomírom Ďurčekom, 1985, čb fotografia, foto: Květa Fulierová, Zbierka Linea
5. pohľad do inštalácie výstavy, zľava: Stano Filko: *Spomienka na klinické smrte*, okolo 1990, kombinovaná technika na papieri, Zbierka Linea; Stano Filko: *Klinické smrte 1945 a 1952*, 90. roky, akryl na dreve, Zbierka Linea; vzadu na podstavci: Mária Bartuszová: *Zovretie*, 1978, odlievateľný a leštený bronz, zo zbierky Východoslovenskej galérie.
6. pohľad do inštalácie výstavy, zľava: Edmund Gwerk: *Tanád*, 1940, pastel na kartóne, zo zbierky Galérie mesta Bratislavy; Dezider Milly: *Balada hôr*, 1949, akvarel na papieri, zo zbierky Oravskej galérie; hore – Edmund Gwerk: *Polia*, okolo 1935, pastel na papieri, zo zbierky Oravskej galérie; dole – Edmund Gwerk: *Cesta do hôr*, okolo 1935, pastel na papieri, zo zbierky Oravskej galérie; hore – Ervín Semian: *Krajina so stromami*, okolo 1944, akvarel na papieri, zo zbierky Galérie mesta Bratislavy; dole – Ervín Semian: *Krajina s fialovým nebom*, 1948, akvarel na papieri, zo zbierky Novohradského múzea a galérie.
7. pohľad do inštalácie výstavy, zľava: Lubomír Ďurček: *Prosím, obráťte ma správnym smerom, prosím*, 1979, čb xerox (sk, de), majetok autora; Lubomír Ďurček: *Labyrint*, 1980, čb xerox, majetok autora

foto: Ján Kekeli